

ПОСІБНИК З ПІДГОТОВКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ДОПОВІДЕЙ ПРО ПРИЙНЯТІ ПОЛОЖЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО ПРОЦЕДУРИ ЗВІТНОСТІ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКОЮ СОЦІАЛЬНОЮ ХАРТІЄЮ

Моніка Смуш-Кулеша

Вересень 2024 рік

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ПОСІБНИК

З ПІДГОТОВКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ДОПОВІДЕЙ ПРО ПРИЙНЯТІ ПОЛОЖЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО ПРОЦЕДУРИ ЗВІТНОСТІ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКОЮ СОЦІАЛЬНОЮ ХАРТІЄЮ

Моніка Смуш-Кулеша

міжнародна консультантка Ради Європи,
викладачка кафедри європейського,
міжнародного та колективного трудового
права університету м. Лодзь,
кандидатка юридичних наук,
суддя обласного суду в м. Лодзь

*Думки, висловлені в цій роботі,
є відповідальністю авторки
і не обов'язково відображають
офіційну політику Ради Європи.*

Відтворення уривків (до 500 слів)
дозволяється, за винятком комерційної
мети, за умови збереження цілісності
тексту, запобігання використанню уривку
поза контекстом, надання неповної
інформації або введення читача в оману
іншим чином стосовно характеру, обсягу
або змісту цього тексту.
Текст оригіналу повинен
завжди позначатися таким чином:
«© Рада Європи, рік публікації».

Усі запити щодо відтворення/перекладу
всього або частини цього документа слід
надсилати до Директорату з питань
комунікацій Ради Європи
(F-67075 Strasbourg Cedex
або publishing@coe.int).

Усю іншу кореспонденцію щодо
цього документа слід надсилати
до Департаменту соціальних прав
Генерального директорату прав людини
та верховенства права (DGI) Ради Європи
(F-67075 Strasbourg Cedex
або social.charter@coe.int).

Дизайн обкладинки та верстка:
Федір Рижков

Фото: Shutterstock.

© Рада Європи, вересень 2024 р.
Надруковано в Раді Європи.

Зв'яжіться з нами:
Департамент соціальних прав
Генерального директорату прав людини
та верховенства права
Рада Європи
1 quai Jacoutot, F-67075
Strasbourg Cedex
Ел. пошта: social.charter@coe.int

Публікація розроблена в межах проєкту
Ради Європи «Посилення соціального
захисту в Україні», що впроваджується
в межах Плану дій Ради Європи для
України «Стійкість, відновлення,
відбудова» на 2023-2026 рр.

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ Й АБРЕВІАТУРИ	7
ЧАСТИНА I — ЗАГАЛЬНА (ТЕОРЕТИЧНА)	8
Вступ	8
Короткий огляд Європейської соціальної хартії	8
Процедура звітування — огляд	9
Стислий виклад	9
Еволюція процедури звітування	10
Процедура звітування з 2023 року	12
Подальші дії Комітету міністрів	14
Посилений діалог з державами-учасницями	16
Графік подання доповідей	16
Підготовка національних доповідей	17
Опитувальник	17
Зміст національних доповідей	18
Зміст національних звітів, що подаються вперше (щодо нещодавно прийнятих положень)	19
Джерела інформації щодо попередніх доповідей	21
ЧАСТИНА II — ЗАГАЛЬНА (ПРАКТИЧНА)	22
Практична інформація	22
Кінцевий термін	22
Мови	22
Консультації з соціальними партнерами	22
Консультації з громадянським суспільством	22
Співпраця між зацікавленими національними органами влади	23
Способи подання доповідей	23
Контакти	23
Коментарі до національних доповідей (тіньові/альтернативні доповіді)	23
Організації, які мають право надавати коментарі до національної доповіді	24
Причини для подання коментарів до національної доповіді	24
Зміст коментарів до національної доповіді	24
Мови	25
Кінцевий термін	25
Способи подання доповідей	25

ЧАСТИНА III — УКРАЇНА	26
Україна в контексті Європейської соціальної хартії	26
Підготовка національних доповідей — практичні інструкції та інформація для України	29
Джерела інформації	31
Контакти та «мотивація» різних відомств, залучених до підготовки доповіді	31
Координація та узагальнення наданих внесків	33
Планування та організація	33
Визначення ключових проблем по кожному питанню з Опитувальника	34
Збір інформації та даних	34
Аналіз даних та підготовка проєкту звіту	34
Координація та консультації з відповідними зацікавленими сторонами	34
Доопрацювання та затвердження доповіді	35
Подання доповіді	35
Перелік основних учасників підготовки Національної доповіді	35
Практичні труднощі (дотримання термінів, мовні проблеми тощо)	36
Людський ресурс	36
Отримання необхідної інформації	36
Консолідація інформації	36
Дотримання термінів подання звітності	36
Мовні труднощі	37
Звітність за першою групою	37
Звітність за другою групою	38

СКОРОЧЕННЯ Й АБРЕВІАТУРИ

Хартія	Європейська Соціальна Хартія (переглянута)
Комітет	Європейський комітет із соціальних прав
РЕ	Рада Європи
ЄСХ	Європейська Соціальна Хартія (переглянута)
ЕКСП	Європейський комітет із соціальних прав
УК	Урядовий комітет щодо Європейської соціальної хартії та Європейського кодексу соціального забезпечення
Урядовий комітет	Урядовий комітет щодо Європейської соціальної хартії та Європейського кодексу соціального забезпечення
ГО	Громадська організація

ЧАСТИНА I — ЗАГАЛЬНА (ТЕОРЕТИЧНА)

ВСТУП

Держави стикаються зі зростаючими вимогами щодо виконання численних договірних зобов'язань, подання доповідей до міжнародних і регіональних систем захисту прав людини та виконання рекомендацій або рішень, що впливають з них.

Цей посібник із підготовки національних доповідей державами до Європейського комітету з соціальних прав відповідно до процедури звітування щодо прийнятих положень Європейської соціальної хартії має на меті об'єднати ключові елементи для ефективної та результативної підготовки таких доповідей, не пропонуючи при цьому єдиного рішення.

Точність і ясність інформації, що міститься в національній доповіді, має важливе значення для справедливої оцінки Комітетом ситуації в державі і, відповідно, для висновків Комітету, метою яких є, зокрема, надати рекомендації держави щодо поліпшення захисту соціальних прав осіб, які мають право користуватися цими правами.

Для держав-учасниць звітність та участь у процедурі моніторингу виконання Європейської соціальної хартії надає унікальну можливість самостійно оцінити ситуацію на місцях, зокрема шляхом збору та аналізу даних, а також переглянути чинне законодавство та політики.

Цей посібник повністю присвячений процедурі звітування щодо прийнятих положень Європейської соціальної хартії. Його основна мета — сприяти підвищенню якості національних доповідей, які подаються на розгляд Європейського комітету з соціальних прав, з тим, щоб зменшити кількість висновків про невідповідність.

КОРОТКИЙ ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ

Європейська соціальна хартія — це договір Ради Європи, який **гарантує основоположні соціальні та економічні права** як аналог Європейської конвенції з прав людини, яка стосується громадянських та політичних прав. Обидва документи ґрунтуються на Загальній декларації прав людини Організації Об'єднаних Націй, прийнятій у 1948 році, і можуть бути застосовані національними судами.

Хартія має широку сферу застосування. Вона містить 31 статтю і 98 пронумерованих пунктів, що охоплюють широке коло прав людини стосовно повсякденних основних потреб, пов'язаних зі працевлаштуванням, умовами праці, житлом, освітою, охороною

здоров'я, медичною допомогою та соціальним захистом. Особлива увага в Хартії приділяється захисту вразливих осіб, наприклад людей старшого віку, дітей, людей з інвалідністю та мігрантів. Згідно з Хартією, користування всіма правами має бути гарантоване для всіх і здійснюватися на рівних засадах без будь-якої дискримінації.

Жоден інший юридичний документ на загальноєвропейському рівні не забезпечує такий багатосторонній та повний захист соціальних прав, як це робить Хартія. Таким чином, Хартія слугує відправною точкою в системі права Європейського Союзу. Більшість соціальних прав у Хартії ЄС основоположних прав ґрунтуються на відповідних статтях Європейської соціальної хартії. Тому Європейська соціальна хартія вважається **соціальною конституцією Європи** та виступає важливим елементом архітектури прав людини континенту. Прийнята в 1961 році і переглянута в 1996 році, Хартія **була ратифікована 42 з 46 держав-учасниць Ради Європи**, причому 36 країн зобов'язані дотримуватися переглянутої Хартії,¹ а 6 все ще зобов'язані дотримуватися Хартії 1961 року².

З точки зору моніторингу ефективності, **Хартія встановлює наглядові механізми, що гарантують її дотримання державами-учасницями: систему звітності та процедуру колективних скарг**. Остання, запроваджена Додатковим протоколом 1995 року, що передбачає систему колективних скарг³, яка набула чинності в 1998 році, застосовується лише до тих держав-учасниць, які ратифікували зазначений протокол. Таких на сьогодні налічується 16 країн.⁴ Крім того, Хартія встановлює **процедуру щодо неприйнятих положень**, метою якої є заохочення держав-учасниць до поступового прийняття всіх положень Хартії, оскільки це відповідає духу Хартії.

ПРОЦЕДУРА ЗВІТУВАННЯ — ОГЛЯД

СТИСЛИЙ ВИКЛАД

Процедура звітування викладена в Частині IV Хартії 1961 року з поправками, внесеними Туринським протоколом 1991 року⁵, який попри те, що не набув чинності, застосовується на підставі одностайного рішення Комітету міністрів. На сьогодні процедура зазнала важливих змін, спрямованих на її спрощення та підвищення ефективності та впливу Хартії.

У межах процедури звітування держави-учасниці регулярно подають доповідь про впровадження Хартії в законодавстві та на практиці. Ці доповіді розглядаються Європейським комітетом з соціальних прав, який вирішує, чи відповідають описані в них національні ситуації стандартам Хартії. Рішення, прийняті Комітетом у межах системи звітності, які називаються «висновками», публікуються кожного наступного

¹ Албанія, Андорра, Вірменія, Австрія, Азербайджан, Бельгія, Боснія і Герцеговина, Болгарія, Кіпр, Естонія, Фінляндія, Франція, Грузія, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Мальта, Республіка Молдова, Чорногорія, Нідерланди, Північна Македонія, Норвегія, Португалія, Румунія, Сербія, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія, Швеція, Туреччина, Україна.

² Хорватія, Чеська Республіка, Данія, Люксембург, Польща, Велика Британія.

³ Протокол № 158

⁴ Бельгія, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Фінляндія, Франція, Греція, Ірландія, Італія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Словенія, Іспанія, Швеція.

⁵ Протокол № 142

року після подання доповідей. З ними можна ознайомитися за допомогою бази даних Європейської соціальної хартії HUDOC⁶. Переклад висновків щодо України українською мовою доступний також на вебсайті Офісу Ради Європи в Україні⁷. Коли Європейський комітет із соціальних прав робить висновок, що ситуація не відповідає вимогам, відповідна Держава-учасниця повинна виправити ситуацію і зробити її відповідною стандартам Хартії.

Виконання висновків Європейського комітету з соціальних прав забезпечує Комітет міністрів Ради Європи, який втручається на останньому етапі реалізації Системи звітування. Його роботу готує Урядовий комітет щодо Європейської соціальної хартії та Європейського кодексу соціального забезпечення, до складу якого входять представники держав-учасниць Хартії, яким допомагають спостерігачі, що представляють європейські організації роботодавців та профспілки. У межах обов'язкової звітності, враховуючи пропозиції Урядового комітету, якщо Держава-учасниця не вживає заходів, Комітет Міністрів може направити цій державі рекомендацію з проханням змінити ситуацію в законодавстві та/або практиці.

Зрештою, **Європейський комітет з соціальних прав визначає, чи була ситуація приведена у відповідність до Хартії**. Комітет робить це у межах системи звітування (під час наступного звітного циклу) або у межах процедури колективних скарг.

Більше інформації про процедуру подання доповідей можна знайти у Правилах Європейського комітету з соціальних прав (див. частину VII, правила 19–22)⁸.

ЕВОЛЮЦІЯ ПРОЦЕДУРИ ЗВІТУВАННЯ

[Реформа системи Європейської соціальної хартії](#)

Процес реформування системи Європейської соціальної хартії бере свій початок з Конференції високого рівня з питань Європейської соціальної хартії, що відбулася в Турині 17–18 жовтня 2014 року. З цієї нагоди було започатковано **Туринський процес** з метою **відновлення зобов'язань держав-учасниць щодо дотримання соціальних та економічних прав**, закріплених у Європейській соціальній хартії як невіддільної частини прав людини.

Спираючись на Туринський процес, протягом наступних років в Організації продовжувалися роздуми про реформування системи Європейської соціальної хартії. У 2018 і 2019 роках на прохання Комітету міністрів Керівний комітет з прав людини підготував дві доповіді про можливі шляхи подальшого розвитку. Генеральний секретар також вніс пропозиції після консультацій з групою експертів високого рівня з соціальних прав. 7 жовтня 2021 року Комітет міністрів створив *спеціальну* робочу групу з удосконалення системи Європейської соціальної хартії; її консолідована доповідь з узагальненими пропозиціями була схвалена на міністерській сесії Комітету міністрів у Турині в травні 2022 року.

⁶ <https://hudoc.esc.coe.int>

⁷ <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/publications#%2244201608%22%3A%5B%5D>

⁸ Правила, ухвалені Комітетом 6 липня 2022. Доступні за посиланням (англійською): <https://rm.coe.int/rules-rev-328-en-06-07-22-final/1680a72b88>

Ця частина процесу реформування завершилася **27 вересня 2022 року прийняттям Комітетом міністрів операційних змін до системи Європейської соціальної хартії**. Метою цієї реформи системи Європейської соціальної хартії є **модернізація процедур звітності та сприяння розширенню діалогу** між органами Хартії (Європейським комітетом з соціальних прав та Урядовим комітетом) та іншими зацікавленими сторонами (національними органами влади та відповідними установами та організаціями) з метою підвищення ефективності та впливу процедури звітності за Європейською соціальною хартією при одночасному зменшенні тягаря звітності для держав-членів з метою забезпечення кращого дотримання соціальних прав.

[Функціонування Процедури звітування до 2022 року](#)

Відповідно до рішення, ухваленого Комітетом Міністрів у 2006 році, **і до реформи 2022 року положення Хартії були розділені на чотири тематичні групи**. Держави-учасниці повинні були щороку представляти доповідь про положення, що стосуються однієї з чотирьох тематичних груп. Відповідно, про кожне положення Хартії звітність подавалась раз на чотири роки.

Нижче наведено чотири групи положень:

Група 1:	Працевлаштування, навчання та рівні можливості: Стаття 1 — стаття 9 — стаття 10 — стаття 15 — стаття 18 — стаття 20 — стаття 24 — стаття 25
Група 2:	Охорона здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист: Стаття 3 — стаття 11 — стаття 12 — стаття 13 — стаття 14 — стаття 23 — стаття 30
Група 3:	Трудові права: Стаття 2 — стаття 4 — стаття 5 — стаття 6 — стаття 21 — стаття 22 — стаття 26 — стаття 28 — стаття 29
Група 4:	Діти, сім'ї та мігранти: Стаття 7 — стаття 8 — стаття 16 — стаття 17 — стаття 19 — стаття 27 — стаття 31

Процедура звітування до 2022 року описана у Посібнику з підготовки національних звітів щодо прийнятих положень Європейської соціальної хартії за процедурою звітування про її виконання (частина 1)⁹.

Останні доповіді за цією процедурою були надані по групі 4: Діти, сім'ї та мігранти до 31 грудня 2022 року для розгляду ЄКСП у 2023 році.

У межах Процедури звітності до 2022 року, у 2014–2022 роках, держави-учасниці, які прийняли процедуру колективних скарг, повинні були подавати спрощену доповідь кожні два роки. Щоб запобігти надмірному навантаженню ЄКСП із року в рік, ці держави-учасниці було розділено на дві групи:

Група А:	Франція, Греція, Португалія, Італія, Бельгія, Болгарія, Ірландія, Фінляндія
Група В:	Нідерланди, Швеція, Хорватія, Норвегія, Словенія, Кіпр, Чехія, Іспанія

Спрощені доповіді повинні були містити інформацію про те, які подальші дії були вжиті у відповідь на рішення ЄСПЛ за колективними скаргами.

⁹ Доступний за посиланням: <https://rm.coe.int/manualukr-preparation-of-nat-reports-social-charter-part-1/1680a209a8>

ПРОЦЕДУРА ЗВІТУВАННЯ З 2023 РОКУ

У 2022 році процедура звітування зазнала глибоких змін, спрямованих на спрощення процедури та посилення діалогу між органами Хартії та державами-учасницями, а також усіма відповідними зацікавленими сторонами (національними установами із захисту прав людини, національними органами з питань рівності, профспілками та іншими організаціями громадянського суспільства).

Відповідно до рішень 1444-го засідання від 27 вересня 2022 року, держави-учасниці зобов'язані регулярно надавати національні доповіді, що стосуються однієї з двох груп положень Європейської соціальної хартії, а також додатково — за запитом — подавати *спеціальні (ad-hoc)* доповіді.

Статутна звітність

З 2023 року, в результаті реформи 2022 року, положення Хартії були розділені на дві групи, і **держави-учасниці, які не прийняли процедуру колективних скарг, звітують щодо однієї групи положень кожні два роки**. Це означає, що щодо усіх прийнятих положень доповіді подаються кожні чотири роки. Доповіді потрібно подавати до 31 грудня відповідного року.

Усі **держави-учасниці, які прийняли процедуру колективних скарг, звітують щодо однієї групи положень кожні чотири роки**. Це означає, що щодо усіх прийнятих положень доповіді подаються кожні вісім років. Доповіді потрібно подавати до 31 грудня відповідного року.

Нижче наведено дві групи положень:

Група 1: Всього 50 положень	Стаття 1 — стаття 2 — стаття 3 — стаття 4 — стаття 5 — стаття 6 — стаття 8 — стаття 9 — стаття 10 — стаття 18 — стаття 19 — стаття 20 — стаття 21 — стаття 22 — стаття 24 — стаття 25 — стаття 28 — стаття 29
Група 2: Всього 48 положень	Стаття 7 — стаття 11 — стаття 12 — стаття 13 — стаття 14 — стаття 15 — стаття 16 — стаття 17 — стаття 23 — стаття 26 — стаття 27 — стаття 30 — стаття 31

Кожного звітного циклу, щоб зробити процедуру більш тематичною і сфокусованою, а також зменшити обсяг зобов'язань, пов'язаних зі звітністю, Європейський комітет з соціальних прав у співпраці з Урядовим комітетом визначає обмежену кількість цільових питань, на які необхідно дати відповідь у доповіді. Кількість тем або питань, що висвітлюються в одній доповіді, в принципі, не повинна перевищувати близько десяти. Відповіді надаються лише на питання, що стосуються положень, прийнятих державою.

Доповіді повинні зосереджуватися на ситуації, що склалася на момент подання доповіді, а також на діях, що вживаються або плануються для поліпшення або іншої зміни ситуації, що склалася. Держави-учасниці вільні приймати рішення щодо обсягу своїх доповідей, але можуть бути надані орієнтовні вказівки щодо очікуваного або бажаного обсягу з метою забезпечення узгодженості та послідовності в системі звітності.

Якщо це є абсолютно необхідним для належної оцінки ситуації, ЄКСП може під час розгляду доповіді звернутися до конкретної держави-учасниці з обмеженою кількістю конкретних запитань або прохань про роз'яснення.

Згідно зі статтями 23 (1) та 27 (2) Європейської соціальної хартії у редакції Туринського протоколу певні міжнародні організації роботодавців та профспілок мають право подавати **коментарі та інформацію разом з національними доповідями** Європейському комітету із соціальних прав. Сюди відносяться національні афілійовані члени Європейської конфедерації профспілок (ЄКП) для робітників, а також бізнес-асоціації Business Europe та Міжнародної організації роботодавців (МОП) для роботодавців. Держави-учасниці Європейської соціальної хартії зобов'язані надавати копії своїх національних доповідей національним членам цих організацій. Крім того, відповідно до багаторічної практики Європейського комітету з соціальних прав та Правила 21А його Регламенту, інші організації, установи та суб'єкти (наприклад, профспілки та організації роботодавців, (міжнародні) неурядові організації, національні інституції з прав людини та національні органи з питань рівності) також можуть подавати коментарі до національних доповідей. Те, чи приймаються ці коментарі до уваги і яким чином, залишається повністю на розсуд Європейського комітету із соціальних прав.

Коментарі щодо національних доповідей потрібно подавати до Секретаріату Європейської соціальної хартії **до 30 червня** того року, протягом якого Європейський комітет із соціальних прав розглядає національну доповідь. Цей строк був встановлений, коли національні доповіді подавалися у грудні. Можливі винятки, якщо доповіді держав затримуються. Дедлайни своєчасно оголошуються на сайті Європейської соціальної хартії¹⁰.

У своїх висновках щодо конкретного положення ЄКСП пропонується не ставити додаткових запитань для відповіді в наступній доповіді на цю тему. Інші питання, що потребують подальшого роз'яснення щодо виконання Хартії, є предметом прямого діалогу між ЄКСП та компетентними національними органами. У разі необхідності, питання може бути розглянуте на більш пізньому етапі Урядовим комітетом. Всі сторони запрошуються до конструктивної участі в такому діалозі в дусі співробітництва.

Висновки Комітету, представлені по державах і по кожній державі, по статтях або пунктах, можуть вказувати на те, що

- ситуація **відповідає** Хартії;
- ситуація **не відповідає** Хартії на підставі того, що... (із зазначенням причин). Ситуація є невідповідною Хартії, якщо застосовне законодавство несумісне з її вимогами або якщо належне законодавство застосовується неправильно або не повністю.

Спеціальне (ad hoc) звітування

На додаток до процедури статутної звітності, реформа 2022 року запровадила можливість просити держави-учасниці подавати *спеціальні (ad-hoc) доповіді про нові або критичні питання, пов'язані з широким або загальноєвропейським*

¹⁰ <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/national-reports>

контекстом, який охоплює різні сфери, для аналізу або розгляду ЄКСП. Ці доповіді повинні дозволяти збирати інформацію про виявлені проблеми та відповіді, прийняті або заплановані державами-учасницями.

Як зазначає Комітет, особливо коли зміни є швидкими, непередбачуваними або пов'язані з несподіваними кризами, правові та політичні заходи реагування можуть зайняти деякий час. Через це негайна оцінка «з правової точки зору відповідності національного законодавства і практики зобов'язанням, що випливають з Хартії» (див. статтю 24 Хартії з поправками, внесеними Туринським протоколом 1991 року) не видається доцільною. Тому в контексті процедури *спеціального (ad-hoc)* звітування Європейський комітет з соціальних прав не буде робити висновків про відповідність ситуації Хартії. Замість цього ЄКСП може, за необхідності, запропонувати загальні орієнтири з подальшим діалогом між державами-учасницями щодо шляхів їхнього виконання (у межах Урядового комітету).

Крім того, ґрунтуючись на аналізі конкретного питання та інформації про належну практику, що надходить від держав-учасниць, у відповідних випадках Урядовий комітет може запропонувати, щоб Комітет міністрів направив усім державам додаткові вказівки або загальні рекомендації відповідно до положень статті 15.b Статуту Ради Європи.

Тематика і терміни подання спеціальних (ad-hoc) доповідей визначаються ЄКСП та Урядовим комітетом у кожному конкретному випадку окремо. Спеціальні (ad-hoc) доповіді, подані державами-учасницями, можна знайти на вебсторінці «Профілі країн» на вебсайті Європейської соціальної хартії¹¹.

ПОДАЛЬШІ ДІЇ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ

Ефективність механізму моніторингу тісно пов'язана з наглядом за виконанням рішень. Посилення впливу також вимагає підходу, орієнтованого на дії та подальший розвиток. Таким чином, нагляд за виконанням рішень Комітету, передбачений Процедурою звітування, відіграє фундаментальну роль у посиленні впливу Хартії.

[Подальші дії щодо висновків](#)

Нагляд за виконанням усіх рішень Комітету, включаючи висновки, забезпечує Комітет міністрів. Його роботу готує Урядовий комітет щодо Європейської соціальної хартії та Європейського кодексу соціального забезпечення, до складу якого входять представники держав-учасниць Хартії, яким допомагають спостерігачі, що представляють європейські організації роботодавців та профспілки: Європейська конфедерація профспілок (ЄКП), Business Europe (колишня UNICE) та Міжнародна організація роботодавців (МОП).

Ґрунтуючись на останніх подіях і консолідуючи їх, а також беручи до уваги статтю 27 Хартії з поправками, внесеними Протоколом 1991 року, і статтю С переглянутої Хартії, Урядовий комітет повинен внести, де це доречно, обґрунтовані пропозиції щодо рекомендацій для ухвалення Комітетом міністрів (відповідно до статті 28 Хартії).

¹¹ <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/national-reports>

На основі обґрунтованої пропозиції Урядового комітету Комітет Міністрів ухвалює рекомендації, якими завершується кожен цикл моніторингу. Рекомендації повинні мати конструктивний, неупереджений підхід. Вони повинні заохочувати позитивні зміни. З цією метою важливо, щоб рекомендації готувалися після консультацій з представниками кожної зацікавленої держави. Конструктивний діалог має дозволити зібрати цінну інформацію, яка дасть змогу Урядовому комітету зробити обґрунтовані пропозиції. Серед соціальних, економічних та інших політичних міркувань, які Урядовий комітет повинен брати до уваги, він повинен вивчити можливі заходи, вжиті, передбачені або запропоновані відповідною державою-учасницею з метою поліпшення ситуації та приведення її у відповідність до вимог Хартії.

Таким чином, розширений, прямий і конструктивний діалог повинен розглядатися як невіддільна частина подальших дій. Ініціатором такого діалогу можуть виступати національні органи влади держави-учасниці або один із моніторингових органів Хартії. У певних випадках до діалогу між державою-учасницею та органами Хартії можуть бути залучені інші держави-учасниці, які стикаються з подібними реаліями або були змушені реагувати на подібні ситуації і можуть запропонувати приклади належної практики. Діалог і взаємна підтримка можуть сприяти дослідженню зацікавленою державою-учасницею можливих заходів, які вона, можливо, захоче вжити.

Діалог може відбуватися у формі запитів на інформацію, обміну листами або, якщо це запропоновано або прийнято державою-учасницею, зустрічей або візитів до країни. Метою такого діалогу має бути краще розуміння проблемних питань і визначення можливих рішень, зокрема шляхом обміну досвідом і передовими практиками між державами-учасницями. У випадках постійної невідповідності діалог може спонукати державу-учасницю, яка бажає це зробити, розробити та ухвалити дорожні карти, стратегії або плани дій. До діалогу можуть також залучатися інші відповідні зацікавлені сторони.

Секретаріату може бути запропоновано вивчити можливість надання вихідної інформації у вигляді порівняльної інформаційної панелі щодо імплементації Хартії в державах-учасниках, щоб полегшити Комітету міністрів виконання його стратегічної наглядової ролі.

Тексти, прийняті Комітетом міністрів у межах процедури звітності, доступні в режимі онлайн на вебсайті Комітету міністрів. Ці тексти також можна знайти, здійснивши пошук у системі баз даних Хартії HUDOC.

[Подальші дії у межах спеціальної \(ad-hoc\) звітності](#)

Подальші дії у випадку спеціальних (ad-hoc) доповідей повинні передбачати діалог з державами-учасницями й повинні стосуватися відповідних громадських організацій, а також відповідних національних інституцій з прав людини та національних органів з питань рівності, щоб встановити, які дії можуть бути необхідними для забезпечення дотримання зобов'язань, що виникають з Хартії. Крім того, Урядовий комітет Європейської соціальної хартії може запропонувати, щоб додаткові вказівки або загальні рекомендації стосувалися усіх держав-учасниць Ради Європи.

ПОСИЛЕНИЙ ДІАЛОГ З ДЕРЖАВАМИ-УЧАСНИЦЯМИ

Після реформи 2022 року заохочується посилений діалог між моніторинговими органами Хартії — Європейським комітетом з соціальних прав, Урядовим комітетом і, зрештою, Комітетом міністрів і компетентними органами кожної держави-учасниці. У певних випадках це може стосуватися групи держав-учасниць, які прагнуть розв'язати спільні для них проблемні питання або обмінятися прикладами належної практики.

Незалежно від того, яка процедура, передбачена системою звітності за Хартією (звітність — як регулярна, так і спеціальна (ad-hoc), а також відповідні подальші дії), для досягнення спільної мети поліпшення реалізації соціальних прав усім співрозмовникам пропонується брати участь у такому діалозі конструктивно і в дусі співробітництва. У відповідних випадках до діалогу можуть залучатися соціальні партнери та організації громадянського суспільства як на європейському, так і на національному рівнях.

Діалог, як на запит держави-учасниці, так і за ініціативою одного з органів Хартії, може включати запити на інформацію, обмін листами або, за згодою між зацікавленими сторонами, зустрічі. Держава-учасниця може також звернутися з проханням про візит до країни. Діалог, який ведеться в конструктивному дусі, повинен бути інструментом досягнення спільного розуміння проблемних питань, що може дозволити визначити можливі розв'язання таких питань, які підходять і є прийнятними для зацікавлених держав-учасниць. Він також може слугувати засобом надання технічної допомоги.

ГРАФІК ПОДАННЯ ДОПОВІДЕЙ

Рік	Подання доповідей	Висновки Європейського комітету із соціальних прав
2023	Спеціальна доповідь	
2024	27 держав, які не прийняли процедуру колективного оскарження, подають доповіді щодо першої групи положень	Можливий аналіз ЄКСП спеціальних доповідей
2025	16 держав, які не прийняли процедуру колективного оскарження, подають доповіді щодо першої групи положень	Висновки ЄКСП стосовно 27 держав (перша група положень)
2026	27 держав, які не прийняли процедуру колективного оскарження, подають доповіді щодо другої групи положень	Висновки ЄКСП стосовно 16 держав (перша група положень)
2027		Висновки ЄКСП стосовно 27 держав (друга група положень)
2028	27 держав, які не прийняли процедуру колективного оскарження, подають доповіді щодо першої групи положень	

2029	16 держав, які прийняли процедуру розгляду колективних скарг, подають доповіді щодо другої групи положень	Висновки ЄКСП стосовно 27 держав (перша група положень)
2030	27 держав, які не прийняли процедуру колективного оскарження, подають доповіді щодо другої групи положень	Висновки ЄКСП стосовно 16 держав (друга група положень)
2031		Висновки ЄКСП стосовно 27 держав (друга група положень)
2032	27 держав, які не прийняли процедуру колективного оскарження, подають доповіді щодо першої групи положень	
2033	16 держав, які прийняли процедуру колективного оскарження, подають доповіді щодо першої групи положень	Висновки ЄКСП стосовно 27 держав (перша група положень)
2034	27 держав, які не прийняли процедуру колективного оскарження, подають доповіді щодо другої групи положень	Висновки ЄКСП стосовно 16 держав (перша група положень)
2035		Висновки ЄКСП стосовно 27 держав (друга група положень)
2036	27 держав, які не прийняли процедуру колективного оскарження, подають доповіді щодо першої групи положень	
2037	16 держав, які прийняли процедуру колективного оскарження, подають доповіді щодо другої групи положень	Висновки ЄКСП стосовно 27 держав (перша група положень)
2038	27 держав, які не прийняли процедуру колективного оскарження, подають доповіді щодо другої групи положень	Висновки ЄКСП стосовно 16 держав (друга група положень)

ПІДГОТОВКА НАЦІОНАЛЬНИХ ДОПОВІДЕЙ

ОПИТУВАЛЬНИК

Для запуску Процедури звітування Європейський комітет з соціальних прав надсилає листи державам-учасникам із запрошенням подати свої доповіді, які мають відповідати на запитання Комітету, посилаючись на Опитувальник, складений для даного звітного циклу. Ці запитання передаються державам-учасникам в середині року, коли настає термін подання доповідей.

Опитувальники також публікуються на вебсайті Хартії:
<https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/national-reports>.

Опитувальники призначені для того, щоб допомогти державам у підготовці національних доповідей. Для того, щоб прояснити теми, які охоплюються питаннями по кожному конкретному положенню Хартії, в Опитувальнику під кожною статтею наведено пояснювальну примітку.

ЗМІСТ НАЦІОНАЛЬНИХ ДОПОВІДЕЙ

Відповідно до реформи процедури звітності, прийнятої рішеннями Комітету Міністрів від 27 вересня 2022 року¹², держави-учасниці, які мають подати доповідь про прийняті положення в конкретному звітному циклі, повинні відповісти на питання, розроблені Європейським комітетом з соціальних прав для конкретного циклу. Держави повинні відповідати ЛИШЕ на ті питання, які містяться в опитувальнику. З метою спрощення було вирішено, що державам-учасницям НЕ потрібно надавати інформацію у відповідь на попередні висновки про невідповідність.

Під час підготовки національної доповіді:

- використовуйте Опитувальник, підготовлений для конкретного звітного циклу
- включайте лише відповіді на запитання, що містяться в цьому Опитувальнику, і нічого більше
- відповідайте лише на питання, що стосуються положень, прийнятих державою

Відповідно до Опитувальника, національні доповіді повинні містити **будь-яку відповідну інформацію, яка запитується**. Інформацію слід надавати **ЛИШЕ щодо тих положень, які прийняла конкретна держава**. Вона повинна бути надана в деталях і, за необхідності, містити посилання на:

- **законодавчу базу** — будь-які закони чи підзаконні акти, колективні договори або інші положення, які сприяють такому застосуванню, а також, де це доречно, відповідну національну судову практику — відповідні рішення судів та інших судових органів;
- **вжиті заходи** (адміністративні заходи, програми, плани дій, проекти тощо) для реалізації правової бази;
- **всі відповідні показники, статистичні дані або іншу інформацію**, що дозволяє оцінити ступінь імплементації цих положень.

Вся інформація повинна зосереджуватися на ситуації, що склалася на момент подання доповіді, і, де це доречно, також на діях, що вживаються або плануються державою-учасницею для поліпшення або іншої зміни ситуації, що склалася.

Що стосується законодавчої бази, то Європейський комітет з соціальних прав зазначив, що недостатньо надати перелік національних законодавчих актів, які стосуються відповідного питання. Усі посилання на законодавство повинні супроводжуватися текстом відповідних положень та відповідними поясненнями щодо їхнього застосування.

¹² Див. рішення від 27 вересня 2022 року на основі CM(2022)114-final.

Що стосується вжитих заходів, то можна згадати про труднощі, а також про реалізовані стратегії, отримані результати тощо. У доповіді слід пояснити політику, що проводилася, вказати, чому відбулися зміни в політиці, з якими цілями та результатами.

Що стосується відповідних показників, то у доповіді має бути зазначено, яким чином влада забезпечує ефективне виконання законів і політик. Можна зробити посилання на внутрішні доповіді установ, відповідальних за такий моніторинг. Наприклад, щодо положень Хартії, які стосуються трудових прав, — на доповіді інспекції з питань праці. Вся надана інформація повинна бути якомога актуальнішою, якщо в Опитувальнику не вказано інше. Європейський комітет з соціальних прав неодноразово вказував державам-учасницям, що вони повинні вимірювати практичні ситуації за допомогою індикаторів. Тому доповіді повинні містити дані, коли Комітет про це просить. За відсутності офіційної статистики уряду можуть надавати дані чи оцінки, засновані на спеціальних дослідженнях і опитуваннях, або використовувати актуальні дані з інших джерел. Доповіді можуть також посилатися на наявну інформацію, зібрану національними або міжнародними органами.

Європейський комітет з соціальних прав систематично вивчає дані, опубліковані Євростатом, Організацією економічного співробітництва та розвитку та ЄС. Однак, не всі держави-учасниці включені в ці публікації, і особливо для тих, хто не включений, важливо, щоб дані з національних джерел були включені до доповіді.

Доповіді держав-учасниць повинні бути стислими, але надавати всебічний сучасний огляд основних відповідних подій. Важливо, щоб уся інформація була представлена в точний спосіб і строго відповідала змісту кожного питання. Хоча держави-учасниці вільні приймати рішення щодо обсягу своїх доповідей, але можуть бути надані орієнтовні вказівки щодо очікуваного або бажаного обсягу в окремих Опитувальниках, де це доречно.

Доповіді потрібно **подавати до 31 грудня** відповідного року.

Національні доповіді повинні бути:

- стислими, але всебічними та детальними
- зосереджуватися на ситуації, що склалася на момент подання доповіді
- поданими до 31 грудня

Європейський комітет з соціальних прав підкреслює, що якість окремих доповідей все ще залишається недостатньою. Надана інформація не завжди є доречною, недостатньо чіткою та/або вичерпною або відсутня повністю. Тому важливо, щоб у доповіді були надані точні та детальні відповіді на запитання, поставлені Комітетом в Опитувальнику.

ЗМІСТ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗВІТІВ, ЩО ПОДАЮТЬСЯ ВПЕРШЕ (ЩОДО НЕЩОДАВНО ПРИЙНЯТИХ ПОЛОЖЕНЬ)

Повна доповідь вимагається при ратифікації Переглянутої Хартії новою державою-учасницею або при першому прийнятті додаткових положень Переглянутої Хартії. При підготовці таких перших доповідей держави можуть взяти до уваги наявну Форму

для доповідей, прийняту Комітетом міністрів 26 березня 2008 року¹³, а також останню версію Дайджесту практики ЄКСП¹⁴. Питання, що залишаються нерозв'язаними, які ЄКСП ставить у своїх висновках відповідно до наявної процедури подання доповідей, повинні розв'язуватися шляхом діалогу між органами Хартії та кожною зацікавленою державою.

З формами можна ознайомитися за такими адресами:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804922f8> (Хартія 1996 року)

і

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804922f6> (Хартія 1968 року).

Форми призначені для того, щоб допомогти державам у підготовці національних доповідей.

Відповідно до Форм, **національні доповіді, що подаються вперше**, повинні містити щодо кожного нового положення Хартії будь-яку відповідну інформацію про заходи, вжиті для забезпечення його застосування, зокрема, згадуючи:

- **законодавчу базу** — будь-які закони чи підзаконні акти, колективні договори або інші положення, які сприяють такому застосуванню, а також, де це доречно, відповідну національну судову практику — відповідні рішення судів та інших судових органів;
- **вжиті заходи** (адміністративні заходи, програми, плани дій, проекти тощо) для реалізації правової бази;
- **всі відповідні показники, статистичні дані або іншу інформацію**, що дозволяє оцінити ступінь імплементації цих положень.

Для з'ясування питань, що охоплюються даним положенням Хартії, слід враховувати вказівки, що випливають з тлумачення відповідної статті Європейським комітетом з соціальних прав, узагальнені в Дайджесті практики ЄКСП, де це доречно, у відповідних випадках.

Посилаючись на тлумачення Європейського комітету з соціальних прав, слід брати до уваги рішення Урядового комітету, що ґрунтуються на соціальних, економічних та інших загальнополітичних міркуваннях, де це доречно.

Відповіді урядів повинні, де це доречно, чітко вказувати:

- чи стосуються вони лише становища своїх громадян, чи також громадян інших країн-учасниць;
- чи є вони дійсними на всій державній території;
- чи застосовуються вони до всіх категорій осіб, на яких поширюється положення.

Перша національна доповідь після набуття чинності Хартією або її нещодавно ратифікованим положенням для відповідної держави повинна **містити детальну інформацію про всі відповідні аспекти цього положення**, тоді як для наступних доповідей достатньо буде відповісти на запитання, надані Комітетом в Опитувальнику для конкретного звітного циклу.

¹³ 26 березня 2008 року Комітет міністрів затвердив форми доповідей, що подаються відповідно до Європейської соціальної хартії (переглянутої), а також Хартії 1961 року та Додаткового протоколу 1988 року.

¹⁴ Дайджест доступний за посиланням: <https://rm.coe.int/ecsr-digest-re-social-rights-2023/1680ac7ba0>

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ПОПЕРЕДНІХ ДОПОВІДЕЙ

Практику Європейського комітету із соціальних прав можна знайти у базі даних HUDOC, що стосується Європейської соціальної хартії. Базу даних HUDOC можна знайти за посиланням: <https://hudoc.esc.coe.int>

HUDOC дозволяє читачам звузити свій пошук, вибравши:

- конкретні види документів, що стосуються процедури подання доповідей, залежно від того, що їх цікавить (висновки, заяви про тлумачення, окремі висновки або подальші дії у зв'язку з висновками).
- конкретні параметри попередніх циклів подання доповідей залежно від того, що їх цікавить (конкретні положення Європейської соціальної хартії, держави або результати (не)відповідності, пов'язані з попередніми циклами подання доповідей).

Попередні національні доповіді та подання (зокрема, від (М)НУО та профспілок) можна знайти на вебсторінці з досьє країн на вебсайті Європейської соціальної хартії. Профілі можна знайти за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/country-profiles>

Джерела інформації щодо попередніх доповідей:

- база даних HUDOC
- профілі країн на сайті Європейської соціальної хартії

ЧАСТИНА II — ЗАГАЛЬНА (ПРАКТИЧНА)

ПРАКТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ¹⁵

КІНЦЕВИЙ ТЕРМІН

Доповідь подається до Ради Європи до **31 грудня** року, в якому вона має бути подана.

МОВИ

Доповідь **подається англійською або французькою мовою**. Важливо, щоб **переклад був якісним**, щоб не спотворювати зміст доповіді мовою, якою вона була написана.

Доброю практикою є публікація доповіді мовою оригіналу на загальнодоступному вебсайті відповідної країни. Рада Європи бажає встановити зв'язок між вебсайтом Європейської соціальної хартії, на якому доповіді публікуються офіційною мовою Організації, та вебсайтами, на яких доповіді публікуються мовами оригіналу.

КОНСУЛЬТАЦІЇ З СОЦІАЛЬНИМИ ПАРТНЕРАМИ

Європейська соціальна хартія зобов'язує держави-учасниці **консультуватися з національними соціальними партнерами щодо доповідей**. Практичні механізми цих консультацій відрізняються в різних країнах: деякі країни залучають соціальних партнерів до підготовки доповіді, інші консультуються з ними після того, як доповідь підготовлена, і, можливо, враховують їхні пропозиції, вносячи поправки до доповіді перед її поданням до Ради Європи. У деяких країнах доповідь надсилається соціальним партнерам після того, як її було надіслано до Ради Європи. Потім вони можуть надіслати свої коментарі безпосередньо до Організації.

Незалежно від обраного методу, консультації з організаціями роботодавців і профспілками є відправною точкою для реалізації прав, гарантованих Європейською соціальною хартією, зокрема статтями 5 і 6.

КОНСУЛЬТАЦІЇ З ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ

Секретаріат Ради Європи відповідає за розповсюдження державних доповідей серед **неурядових організацій**, які мають статус учасника Ради Європи. На практиці таке

¹⁵ На основі: D. Wiśniewska-Cazals, Посібник з підготовки національних доповідей про прийняті положення відповідно до процедури звітності Європейської соціальної хартії. Частина I, Рада Європи, Публікація, 2020. Доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/manual-part1-eng-preparation-of-nat-reports-social-charter/1680a209a7> (дата звернення 23.08.2024)

поширення забезпечується шляхом публікації кожної доповіді одразу після її реєстрації на вебсайті Європейської соціальної хартії.

СПІВПРАЦЯ МІЖ ЗАЦІКАВЛЕНИМИ НАЦІОНАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ

Оскільки Європейська соціальна хартія охоплює широкий спектр соціальних прав, до її імплементації можуть бути залучені кілька міністерств або державних установ, таких як міністерства освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, праці і навіть внутрішніх справ та юстиції. Це залежить від адміністративної структури та розподілу повноважень між різними органами відповідної держави. Адміністративна архітектура кожної держави має свої особливості, і тому кожна держава повинна знайти свій власний спосіб встановлення контактів та організації збору інформації з метою підготовки доповіді у межах системи моніторингу Хартії. Досвід однієї держави не може бути легко застосований до контексту іншої держави.

У будь-якому випадку, для того, щоб доповідь відповідала очікуванням Європейського комітету з соціальних прав, важливо, щоб держави забезпечили безперешкодну співпрацю та обмін інформацією між відповідними суб'єктами.

Кожна держава самостійно вирішує, який орган відповідає за координацію співпраці між відповідними національними органами та за передачу доповіді до Ради Європи.

СПОСОБИ ПОДАННЯ ДОПОВІДЕЙ

Доповідь має бути надіслана в електронному вигляді на адресу: DGI-ESC-Reporting-System@coe.int.

КОНТАКТИ

Секретаріат Європейської соціальної хартії знаходиться в розпорядженні держав-учасниць у разі виникнення непорозумінь або сумнівів для подальшого роз'яснення аргументації та очікувань Європейського комітету з соціальних прав (social.Charter@coe.int).

КОМЕНТАРІ ДО НАЦІОНАЛЬНИХ ДОПОВІДЕЙ (ТІНЬОВІ/АЛЬТЕРНАТИВНІ ДОПОВІДІ)

Коментарі до національних доповідей (або тіньові/альтернативні доповіді) — це спосіб, за допомогою якого уповноважені організації можуть доповнити та/або представити додаткову або альтернативну інформацію до доповідей, поданих урядами у межах системи моніторингу Європейської соціальної хартії. Після подання альтернативна доповідь публікується на вебсайті Європейської соціальної хартії та розглядається Європейським комітетом з соціальних прав одночасно з доповідями урядів. Те, чи приймаються ці коментарі до уваги, залишається повністю на розсуд Європейського комітету із соціальних прав.

ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО НАДАВАТИ КОМЕНТАРІ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ДОПОВІДІ

Подання коментарів до національних доповідей регулюється статтями 23§1 та 27§2 Хартії 1961 року зі змінами, внесеними Туринським протоколом у редакції 1991 року. Згідно з цими положеннями певні міжнародні організації роботодавців та профспілок мають право подавати коментарі та інформацію разом з національними доповідями Європейському комітету із соціальних прав. До таких відносяться: **національні афілійовані члени Європейської конфедерації профспілок (ETUC) для робітників, а також члени організації Business Europe та Міжнародної організації роботодавців (OIE) для роботодавців**. Держави-учасниці Європейської соціальної хартії зобов'язані надавати копії своїх національних доповідей національним членам цих організацій.

Крім того, відповідно до багаторічної практики Європейського комітету з соціальних прав та Правила 21А його Регламенту, інші організації, установи та суб'єкти, такі як **профспілки та організації роботодавців, (міжнародні) неурядові організації, національні інституції з прав людини та національні органи з питань рівності**, можуть подавати коментарі до національних доповідей для розгляду Європейським комітетом із соціальних прав.

ПРИЧИНИ ДЛЯ ПОДАННЯ КОМЕНТАРІВ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ДОПОВІДІ

Надсилання коментарів до національної доповіді:

- дозволяє авторам представити Європейському комітету з соціальних прав альтернативну версію фактів та оцінок щодо тієї, що була подана урядом;
- є гарною можливістю розглянути та проаналізувати поточну ситуацію в країні у світлі найактуальніших викликів, з якими стикаються європейські країни;
- надає авторам міжнародний майданчик для висловлення своїх зауважень, оскільки доповіді публікуються на сайті Європейської соціальної хартії;
- дозволяє автору вплинути на висновки Європейського комітету з соціальних прав на користь кращого захисту соціальних прав у країні.

ЗМІСТ КОМЕНТАРІВ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ДОПОВІДІ

Коментарі можуть містити додаткову або альтернативну інформацію з усіх питань, порушених у національній доповіді, або коментувати одне питання. У коментарях також може міститися інформація, яка відсутня у доповіді уряду.

У всіх випадках коментарі повинні містити інформацію, що стосується положень, які перебувають на розгляді Європейського комітету з соціальних прав у рік подання доповіді і підпадають під сферу дії питання, наданого Комітетом в Опитувальнику.

Вся інформація повинна зосереджуватися на ситуації, що склалася на момент подання доповіді, і, де це доречно, також на діях, що вживаються або плануються державою-учасницею для поліпшення або іншої зміни ситуації, що склалася.

Немає конкретного формату, якого повинні дотримуватися автори при поданні коментарів щодо національних доповідей до Європейського комітету із соціальних прав у контексті процедури подання доповідей. Однак **Комітет вітає доповіді, які**

є стислими і надають конкретну та глибоку інформацію з питань, які не були висвітлені або недостатньо розглянуті в національній доповіді.

МОВИ

Доповідь має надаватися **англійською або французькою мовами**. Важливо, щоб переклад був якісним, щоб не спотворювати зміст доповіді мовою, якою вона була написана, і, таким чином, надати Європейському комітету з соціальних прав реальну інформацію.

КІНЦЕВИЙ ТЕРМІН

Коментарі щодо національних доповідей потрібно подавати до Секретаріату Європейської соціальної хартії **до 30 червня** того року, протягом якого Європейський комітет із соціальних прав розглядає національну доповідь. Цей строк був встановлений, коли національні доповіді подавалися у грудні (Правила ЄКСП). Можливі винятки, якщо доповіді держав затримуються. Терміни своєчасно оприлюднюються на вебсайті.

СПОСОБИ ПОДАННЯ ДОПОВІДЕЙ

Коментарі мають бути надіслані в електронному вигляді на адресу: DGI-ESC-Reporting-System@coe.int.

Відповідно до Правила 21A§2 Регламенту Європейського комітету з соціальних прав, коментарі, зареєстровані та подані до Комітету, надсилаються відповідному Уряду, якому надається шість тижнів для надання відповіді, якщо він цього побажає.

ЧАСТИНА III — УКРАЇНА

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ

Україна ратифікувала Європейську соціальну хартію (переглянуту) 21 грудня 2006 року, прийнявши 76 із 98 пунктів Хартії.

До першої групи прав належать:

- право на працю (стаття 1);
- право на справедливі умови праці (стаття 2);
- право на безпечні та здорові умови праці (стаття 3);
- право на справедливу винагороду (стаття 4);
- право на створення організацій (стаття 5);
- право на укладання колективних договорів (стаття 6);
- право працюючих жінок на охорону материнства (стаття 8),
- право на отримання професійної орієнтації (стаття 9);
- право на отримання професійної підготовки (стаття 10);
- право займатися прибутковою діяльністю на території інших держав-учасниць (стаття 18);
- право трудових мігрантів і членів їхніх сімей на захист і допомогу (стаття 19);
- право на рівні можливості та рівне ставлення у розв'язанні питань щодо працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі (стаття 20);
- право на інформацію та консультації (стаття 21);
- право брати участь у визначенні та поліпшенні умов праці та виробничого середовища (стаття 22);
- право на захист у разі припинення трудових відносин (стаття 24);
- право працівників на захист своїх вимог у разі неплатоспроможності роботодавця (стаття 25);
- право представників працівників на захист на підприємстві та умови, які мають створюватися для них (стаття 28);
- право на інформацію та консультації під час колективного звільнення (стаття 29).

Україна прийняла всі положення за винятком статей 2§3, 4§1, 19§1, 19§2, 19§3, 19§4, 19§5, 19§6, 19§7, 19§8, 19§9, 19§10, 19§11, 19§12 і 25.

Щодо другої групи, зокрема:

- право дітей та підлітків на захист (Стаття 7);
- право на охорону здоров'я (стаття 11);
- право на соціальне забезпечення (стаття 12);
- право на соціальну та медичну допомогу (стаття 13);

- право на користування послугами соціальних служб (стаття 14);
- право осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті громади (стаття 15);
- право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист (стаття 16);
- право матерів і дітей на соціальний та економічний захист (стаття 17);
- право осіб старшого віку на соціальний захист (стаття 23);
- право на гідне ставлення на роботі (стаття 26);
- право працівників із сімейними обов'язками на рівні можливості та рівне ставлення до них (стаття 27);
- право на захист від бідності та соціального відчуження (стаття 30);
- право на житло (стаття 31).

Україна прийняла всі положення, крім статей 12§1, 12§2, 13§1, 13§2, 13§3, 13§4 і 31§3.

Україна ще не ратифікувала Додатковий протокол, що передбачає систему колективного оскарження.

Таблиця прийнятих положень											
1,1	1,2	1,3	1,4	2,1	2,2	2,3	2,4	2,5	2,6	2,7	3,1
3,2	3,3	3,4	4,1	4,2	4,3	4,4	4,5	5	6,1	6,2	6,3
6,4	7,1	7,2	7,3	7,4	7,5	7,6	7,7	7,8	7,9	7,10	8,1
8,2	8,3	8,4	8,5	9	10,1	10,2	10,3	10,4	10,5	11,1	11,2
11,3	12,1	12,2	12,3	12,4	13,1	13,2	13,3	13,4	14,1	14,2	15,1
15,2	15,3	16	17,1	17,2	18,1	18,2	18,3	18,4	19,1	19,2	19,3
19,4	19,5	19,6	19,7	19,8	19,9	19,10	19,11	19,12	20	21	22
23	24	25	26,1	26,2	27,1	27,2	27,3	28	29	30	31,1
31,2	31,3								Синій = Прийняті положення		

У період з 2008 по 2024 рік Україна подала 15 доповідей про застосування переглянутої Хартії.

14-та доповідь, яка була подана 1 березня 2023 року у межах процедури звітності до змін, внесених у вересні 2022 року, стосується прийнятих положень за тематичною групою 4 «Діти, сім'ї та мігранти» (статті 7, 8, 16, 17, 19, 27 і 31). Висновки щодо цих положень були опубліковані в березні 2024 року. Комітет зробив 5 висновків про відповідність (Статті 7§4, 8§2, 8§3, 27§1, 27§3), 18 висновків про невідповідність (Статті 7§§1-3, 7§§5-10, 8§1, 8§4, 8§5, 16, 17§§1-2, 27§2, 31§1, 31§2), в тому числі 8 висновків про невідповідність (Статті §5-10, 8§1, 8§4, 16, 17 §1-2, 31§1-2) через ненадання запитуваної інформації, що становить порушення Україною її зобов'язань щодо звітності відповідно до статті С Хартії.¹⁶

¹⁶ У випадку статей 7§5, 7§10, 16§1, 17§1, 17§2 та 31§2 Комітет оголосив про невідповідність стандартам Хартії на підставі як невідповідного законодавства чи практики, так і водночас – ненадання запитуваної інформації, що є порушенням Україною своїх зобов'язань щодо звітності відповідно до статті С Хартії.

До 31 грудня 2021 року Україна мала подати доповідь щодо прийнятих положень, які стосуються трудових прав. Доповідь не була подана, тому Європейський комітет з соціальних прав не зміг оцінити ситуацію в Україні з точки зору трудових прав у 2022 році. Попередня доповідь щодо трудових прав (10-та) була подана Україною 26 липня 2018 року за звітний період з 1 січня 2013 року по 31 грудня 2016 року. У Висновках 2018 року, опублікованих у березні 2019 року, ЄКСП оголосив 9 висновків про відповідність (статті 2§1, 2§2, 4§2, 6§1, 6§2, 6§3, 21, 22, 29) та 10 висновків про невідповідність (статті 2§5, 2§7, 4§3, 4§4, 4§5, 5, 6§4, 26§1, 26§2, 28). Щодо інших 2 ситуацій (статті 2§4 і 2§6) Комітет відклав свої висновки, заявивши, що йому потрібна додаткова інформація для оцінки ситуації.

Востаннє доповідь щодо прав на охорону здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист (13^{-та}) була подана Україною 27 серпня 2021 року. Звітний період — з 1 січня 2016 року по 31 грудня 2019 року. У Висновках 2021 року, опублікованих у березні 2022 року, ЄКСП оголосив один висновок про відповідність (стаття 14§2) та 8 висновків про невідповідність (статті 3§1, 3§2, 3§3, 3§4, 11§1, 11§2, 23 та 30). Щодо інших 4 ситуацій (статті 11§3, 12§3, 12§4 і 14§1), Комітет відклав свої висновки, заявивши, що йому необхідна додаткова інформація для вивчення ситуації.

Остання доповідь за тематичною групою «Зайнятість, професійна підготовка та рівні можливості» (12^{-та}) була подана Україною 21 січня 2020 року. Звітний період — з 1 січня 2015 року по 31 грудня 2018 року. У Висновках 2020 року, опублікованих у березні 2021 року, ЄКСП оголосив два висновки про відповідність (статті 1§3 та 24) та 14 висновків про невідповідність (статті 1§1, 1§2, 1§4, 9, 10§1, 10§2, 10§3, 10§4, 15§1, 15§2, 18§2, 18§3, 18§4 та 20). Щодо інших 2 ситуацій, пов'язаних зі статтями 10§5, 15§3, Комітет відклав свої висновки, заявивши, що йому необхідна додаткова інформація для вивчення ситуації.

11 червня 2024 року Україна подала *спеціальну* доповідь щодо кризи вартості життя як першу доповідь згідно з новими та чинними стандартами процедури звітування.

Що стосується неприйнятих положень, то Україна ще не прийняла статті: 2§3, 4§1, 12§§1 та 2, 13§§1-4, 19§§1-12, 25 та 31§3 (22 положення).

До 2023 року Україна подала 3 доповіді щодо неприйнятих положень. Процедура, передбачена статтею 22 Хартії¹⁷ 1961 року, була застосована вперше, вдруге і втретє в контексті зустрічі делегації Європейського комітету з соціальних прав з представниками різних міністерств України 29–30 вересня 2011 року, 23 березня 2016 року і 19 травня 2021 року відповідно.

З усіма доповідями, поданими Україною, та останніми Висновками ЄКСП щодо України можна ознайомитися на сторінці країни на сайті Європейської соціальної хартії за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/ukraine>. Переклад українською мовою висновків ЄКСП щодо України доступні на вебсайті Офісу Ради Європи в Україні¹⁸.

¹⁷ Що стосується процедури, передбаченої статтею 22 Хартії 1961 року — розгляд неприйнятих положень — Комітет міністрів у грудні 2002 року вирішив, що «держави, які ратифікували переглянуту Європейську соціальну хартію, повинні звітувати про неприйняті положення кожні п'ять років після дати ратифікації» і «запропонував Європейському комітету з соціальних прав організувати практичне представлення та розгляд доповідей з відповідними державами» (Рішення Комітету міністрів від 11 грудня 2002 р.).

¹⁸ <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/publications#%7B%22244201608%22%3A%7B%7D%7D>

У зв'язку з неприйняттям Додаткового протоколу, що передбачає систему колективних скарг, відповідно до вимог Європейської соціальної хартії, **з 2023 року Україна зобов'язана подавати національні доповіді про виконання положень однієї з двох груп кожні два роки, починаючи з 2024 року.** Вона зобов'язана звітувати не лише про юридичну відповідність національного законодавства положенням Хартії, а й про його практичну імплементацію, надаючи статистичну інформацію з відповідних питань відповідно до запитань Європейського комітету з соціальних прав, що містяться в Опитувальнику, чинному для конкретного звітного циклу.

ПІДГОТОВКА НАЦІОНАЛЬНИХ ДОПОВІДЕЙ — ПРАКТИЧНІ ІНСТРУКЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Україна зобов'язана регулярно подавати звіти про виконання Хартії в законодавстві та на практиці. Держави-учасниці, які не ратифікували Додатковий протокол 1995 року, що передбачає систему колективних скарг, зобов'язані подавати свої звіти кожні два роки. Це стосується також України.

Згідно з рішеннями 1444-го засідання від 27 вересня 2022 року, очікується, що Україна, як і інші держави, у своїх національних доповідях у межах Першої та Другої групи розгляне питання, які мають бути розроблені та опубліковані на вебсторінці Хартії для кожного звітного періоду окремо. Відповіді надаються лише на питання, що стосуються прийнятих Україною положень.

У процесі підготовки національної доповіді, відповідаючи на запитання Комітету щодо кожного прийнятого положення Хартії, національні доповіді повинні надавати інформацію про заходи, вжиті для забезпечення його застосування, зокрема, згадуючи — у відповідних випадках — про:

- **законодавчу базу** — будь-які закони чи підзаконні акти, колективні договори або інші положення, які сприяють такому застосуванню, а також, у відповідних випадках, судова практика — відповідні рішення судів та інших судових органів;
- **вжиті заходи (адміністративні заходи, програми, плани дій, проєкти тощо) для реалізації законодавчої бази;**
- **будь-які показники, статистичні дані або будь-яка інша інформація**, що дозволяє оцінити ступінь застосування цих положень.

У процесі підготовки доповіді важливо звернути увагу на те, що:

- **відповіді надаються лише на ті питання, що стосуються положень, прийнятих Україною;**
- доповіді повинні **зосереджуватися на ситуації, що склалася на момент подання доповіді**, а також на діях, що вживаються або плануються для поліпшення або іншої зміни ситуації, що склалася, якщо в опитувальному листі не вказано інше;
- **Держави-учасниці вільні приймати рішення щодо обсягу своїх доповідей**, але можуть бути надані орієнтовні вказівки щодо очікуваного або бажаного обсягу з метою забезпечення узгодженості та послідовності в системі звітності;
- **доповідь подається у встановлений термін**, тобто до 31 грудня;
- **за відсутності повних статистичних даних** держави-учасниці можуть надавати дані або оцінки, засновані на *спеціальних (ad-hoc)* дослідженнях, спеціалізованих

або вибіркового опитування чи інших науково обґрунтованих методах, якщо вони вважають зібрану таким чином інформацію корисною та гарантують, що адміністративні зусилля, необхідні для збору даних, є пропорційними бажаному отриманню інформації.

У процесі підготовки доповіді **доцільно проконсультуватися:**

- щодо питань, на які необхідно відповісти у доповіді — з вебсторінкою РЄ — <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/national-reports>;
- щодо змісту останніх доповідей — на вебсторінці про Україну — <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/ukraine>;
- щодо останніх висновків Європейського комітету з соціальних прав (ЄКСП) — вебсторінка з інформацією про країну для України — <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/ukraine>;
- для ознайомлення з практикою ЄКСП щодо положень, які охоплюються певною групою:
 - ▶ для ознайомлення з суттю практики ЄКСП — Дайджест практики ЄКСП (2022) <https://rm.coe.int/ecsr-digest-re-social-rights-2023/1680ac7ba0>;
 - ▶ для ознайомлення з усіма Висновками Європейського комітету з соціальних прав — база даних HUDOC — <https://hudoc.esc.coe.int/eng> (оберіть «Висновки (процедура звітування)» (“Conclusions (reporting procedure)”));
 - ▶ для всіх Резолюцій та Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи — база даних HUDOC — <https://hudoc.esc.coe.int/eng> (оберіть «Подальші дії за висновками (Follow up of conclusions)»).

У процесі підготовки *спеціальної (ad-hoc)* доповіді на вимогу Європейського комітету з соціальних прав автори повинні:

- встановити, які питання/проблеми були поставлені ЄКСП для відповідної доповіді;
- звернути увагу на те, що кожне питання/запит на інформацію, сформульоване Європейським комітетом з соціальних прав у співпраці з Урядовим комітетом, може передбачати різний період часу, за який необхідно надати інформацію;
- відповідати на поставлені Комітетом питання з належною ретельністю у встановлений Комітетом термін.

У 2023 році, відповідно до рішення заступників міністрів, прийнятого 27 вересня 2022 року щодо нової системи подання доповідей за Європейською соціальною хартією, Європейський комітет з соціальних прав та Урядовий комітет вирішили звернутися до всіх держав-учасниць з проханням надати **спеціальну доповідь про кризу вартості життя**. Комітет сформулював 10 питань,¹⁹ на які повинні були відповісти всі країни, включаючи Україну. У відповідь на запитання Комітету, Україна із запізненням подала свою доповідь 11 червня 2024 року. Доповідь доступна за посиланням: <https://rm.coe.int/ukraine-ad-hoc-report-on-the-cost-of-living-crisis/1680b0724f>.

¹⁹ Запит на спеціальну доповідь про кризу вартості життя за посиланням: <https://rm.coe.int/appendix-ad-hoc-report-questions/1680abb137>

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Інформація, що використовується для підготовки національних доповідей, повинна бути отримана шляхом запитів до органів влади, а також з відкритих джерел інформації (офіційних вебсайтів, публікацій та звітів, що стосуються питань, які розглядаються). Додаткова інформація може бути отримана шляхом консультацій з організаціями та фахівцями, які спеціалізуються на питаннях, що розглядаються у звіті.

Якщо для будь-якого положення звіту необхідна статистика, за відсутності повних статистичних даних укладачі доповіді можуть надавати дані або оцінки, засновані на *спеціальних* дослідженнях, спеціалізованих або вибіркових опитуваннях чи інших науково обґрунтованих методах, якщо вони вважають зібрану таким чином інформацію корисною та гарантують, що адміністративні зусилля, необхідні для збору даних, є пропорційними бажаному отриманню інформації.

Національні джерела (невичерпні):

- Доповіді державних установ та відомств
- Доповіді Уповноваженого ВРУ з прав людини (або інших моніторингових механізмів)
- Статистика та дані
- Офіційні заяви
- Звіти національних інституцій з прав людини, ГО, ЗМІ, академічних кіл тощо.

КОНТАКТИ ТА «МОТИВАЦІЯ» РІЗНИХ ВІДОМСТВ, ЗАЛУЧЕНИХ ДО ПІДГОТОВКИ ДОПОВІДІ

Підготовка доповіді має бути консолідованою роботою багатьох відповідних державних органів та установ України.

Основною мотивацією учасників, залучених до цього процесу, має бути наближення України до дотримання соціальних стандартів, а також краще розуміння вимог Європейської соціальної хартії з метою забезпечення реалізації соціальних прав на практиці відповідно до стандартів Ради Європи.

Періодична звітність щодо дотримання Європейської соціальної хартії допоможе Україні оцінити дотримання стандартів соціальних прав через проведення самооцінки, сприятиме національному діалогу та отриманню доступу до міжнародних експертних консультацій та досвіду інших європейських країн. Національний процес підготовки періодичних доповідей про виконання Європейської соціальної хартії дозволяє Україні підбити підсумки та критично оцінити поточну ситуацію із забезпеченням соціальних прав та її відповідність відповідним стандартам, таким чином надаючи Україні можливість

- **провести всебічний огляд заходів**, вжитих нею для гармонізації національного законодавства, політики, програм і практик з відповідними положеннями Європейської соціальної хартії
- **здійснювати моніторинг прогресу, досягнутого в просуванні реалізації прав**, викладених у Європейській соціальній хартії, в країні;
- **виявляти проблеми та прогалини, а також досягнення в імплементації;**

- **планувати, розробляти та ухвалювати відповідні закони, політику та програми,** спрямовані на підвищення рівня дотримання Європейської соціальної хартії.

Національна доповідь України має стати основним неупередженим документом у процесі звітування, який має містити сфокусовану інформацію та аналіз стану імплементації Європейської соціальної хартії, а також проблемні питання та недоліки, що стосуються кожного з прийнятих положень певної групи та вимагаються відповідно до запитань Комітету.

Звітність відповідно до Європейської соціальної хартії також надає Україні унікальну можливість поліпшити координацію всередині уряду, а також консультації, діалог і партнерство з національними інститутами з прав людини і громадянським суспільством для оцінки законодавства, політики і практики. Будь-який такий діалог повинен проводитися в конструктивному дусі співпраці та взаємоповаги з метою сприяння реалізації всіма зацікавленими сторонами соціальних прав, захищених Європейською соціальною хартією.

Процес звітування за участю громадськості та на основі консультацій:

- підвищує обізнаність громадськості про соціальні права, закріплені в Хартії;
- інформує громадськість про заходи, яких вживає Україна для дотримання Хартії;
- закликає до партнерства з метою покращення імплементації Хартії;
- заохочує всі зацікавлені сторони (зокрема в уряді) до обміну ідеями, пропозиціями та експертними порадами з метою кращої імплементації положень Хартії.

Найважливіше те, що завдяки участі в національному процесі звітування відповідні міністерства та відомства, а також незалежні зацікавлені сторони беруть на себе відповідальність за процес звітування за Хартією, що спонукає їх до активної та конструктивної участі в імплементації положень Хартії.

Переваги звітування:

- Самооцінка відповідності Європейській соціальній хартії;
- Стимулювання українського національного діалогу щодо імплементації європейських стандартів у сфері соціальних прав.

Ефективний національний механізм підготовки доповідей повинен мати такі ключові складові:

- **Координація всіх учасників процесу підготовки доповіді відповідно до Хартії.** Це включає здатність і повноваження організувати та координувати збір інформації та даних від державних органів, а також від інших державних суб'єктів, таких як відповідні міністерства, місцеві органи влади, Державна служба статистики України, офіси з підготовки доповідей та контролю за виконанням рекомендацій. Це вимагає, наприклад, щорічних робочих планів за участю всіх відповідних міністерств.
- **Консультаційний потенціал національного механізму звітування,** який може мати форму спеціального координаційного центру для зв'язку з іншими зацікавленими сторонами, регулярних зустрічей з різними зацікавленими сторонами, створення списку розсилки електронною поштою для обміну інформацією тощо.

КООРДИНАЦІЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ НАДАНИХ ВНЕСКІВ

В Україні Міністерство соціальної політики відповідає за підготовку національних доповідей про виконання положень Європейської соціальної хартії за кожний звітний період. Проте слід враховувати, що поряд з офіційними доповідями України, коментарі до національних доповідей/альтернативні доповіді можуть готуватися різними авторами. Наприклад, у 2023 році альтернативні доповіді/коментарі до 14-ї Національної доповіді про виконання Європейської соціальної хартії, поданої Урядом України, були надані Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини²⁰.

Для того, щоб допомогти повноцінно виконати вимоги Хартії щодо звітності, розробники доповіді повинні зробити процес її підготовки максимально ефективним та результативним. Для цього слід дотримуватися семи практичних кроків, мета яких — запропонувати **методологію, що полегшить роботу з підготовки доповідей:**

1. Планування та організація
2. Визначення ключових проблем по кожному питанню з Опитувальника
3. Збір інформації та збір даних
4. Аналіз даних та підготовка проєкту звіту
5. Координація та консультації з відповідними зацікавленими сторонами
6. Доопрацювання та затвердження доповіді
7. Подання доповіді до Секретаріату Ради Європи.

ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ

Головна відповідальність за підготовку доповідей чітко покладена на Міністерство соціальної політики. Однак процес підготовки доповідей вимагає залучення всіх відповідних міністерств і відомств, від вищого керівництва до співробітників оперативного рівня. Особливо важливо привернути увагу та заручитися підтримкою політичного керівництва для забезпечення спільного підходу до підготовки доповіді, а також надіслати чіткий сигнал усім відповідним галузевим міністерствам та державним установам, що вони повинні співпрацювати в процесі підготовки доповіді та виконання рекомендацій, що випливають з її аналізу. Це допоможе команді Міністерства соціальної політики з підготовки доповіді ефективно виконати своє завдання.

Підготовка доповіді є трудомістким процесом, який вимагає інвестицій, головним чином, у людські ресурси. Ефективний процес написання доповіді — після спрощення процедури у вересні 2022 року — зазвичай займає від чотирьох до восьми місяців, максимум. Для того, щоб найкращим чином використати наявні ресурси, Міністерство соціальної політики має ретельно спланувати процес написання доповіді.

Для підготовки кожної частини доповіді пропонується розробити конкретний робочий план, який би містив чіткі часові рамки (для збору даних, написання проєкту, проведення зустрічей тощо), розподіл обов'язків між різними суб'єктами, залученими до процесу

²⁰ Доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/comments-ombudsman-human-rights-ukraine-14-nr-2023/1680ac56c6>

підготовки доповіді (наприклад, координаторами в міністерствах з метою обміну інформацією), зокрема щодо участі в конструктивному діалозі.

ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПРОБЛЕМ ПО КОЖНОМУ ПИТАННЮ З ОПИТУВАЛЬНИКА

Перед початком процедури збору інформації та даних, група, яка готує проєкт звіту, повинна розробити перелік відповідних питань по кожному питанню з Опитувальника, на яких буде зосереджено увагу в доповіді. На основі цього переліку група складає перелік інформації, необхідної для підготовки доповіді, тобто законодавства, політики та програм, які вже існують і сприяють реалізації конкретних положень Хартії, зокрема тих питань, яким у доповіді буде приділено більше уваги.

Група, яка готує проєкт доповіді, повинна знати, хто володіє такою інформацією і в якій формі. Тому вона, можливо, також захоче перерахувати всі важливі джерела інформації, включаючи відповідні державні установи, які можуть володіти інформацією, необхідною для підготовки конкретної доповіді.

ЗБІР ІНФОРМАЦІЇ ТА ДАНИХ

При зборі даних та інформації для підготовки доповіді слід звертати увагу на питання, поставлені Європейським комітетом з соціальних прав у конкретному звітному циклі, оскільки доповідь має обмежуватися лише відповідями на ці питання. Слід зазначити, що у доповіді мають бути висвітлені лише ті питання, які стосуються положень, визнаних Україною.

Група, яка готує проєкт доповіді, також повинна бути ознайомлена з джерелами, які можуть бути корисними для визначення найбільш важливих питань, що підлягають включенню до доповіді (наприклад, відповідні доповіді державних установ та відомств, а також моніторингових механізмів; статистичні дані та дані, зокрема, міжурядових організацій про ситуацію в країні з певного питання; офіційні заяви; доповіді організацій з прав людини, ГО, засобів масової інформації, наукових кіл і т.д.).

АНАЛІЗ ДАНИХ ТА ПІДГОТОВКА ПРОЄКТУ ЗВІТУ

Після того, як інформація, необхідна для конкретної доповіді, зібрана, група, яка готує звіт, розпочинає аналіз інформації та написання доповіді. Укладачі повинні спочатку проаналізувати закони, політику та практику, щоб визначити, якою мірою вони стосуються питань, що є предметом доповіді, відповідно до положень Хартії та запитань, наданих Комітетом.

КООРДИНАЦІЯ ТА КОНСУЛЬТАЦІЇ З ВІДПОВІДНИМИ ЗАЦІКАВЛЕНИМИ СТОРОНАМИ

Укладачам доповіді можна порекомендувати розглянути способи розповсюдження проєкту доповіді серед зацікавлених сторін. Такі публічні консультації щодо проєкту доповіді з відповідними зацікавленими сторонами, включаючи національні інституції із прав людини, організації громадянського суспільства та інші зацікавлені сторони, дозволять їм висловити свої зауваження щодо запропонованого змісту остаточного варіанту доповіді. Хоча такий процес вимагає певних витрат часу, він сприятиме підвищенню якості доповіді.

ДООПРАЦЮВАННЯ ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ ДОПОВІДІ

Після внутрішньої координації та консультацій з іншими зацікавленими сторонами, група, яка готує проєкт доповіді, повинна переглянути проєкт доповіді на основі отриманих коментарів та відгуків і підготувати остаточний варіант доповіді.

ПОДАННЯ ДОПОВІДІ

Доповідь має бути надіслана в електронному вигляді на адресу: DGI-ESC-Reporting-System@coe.int.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ УЧАСНИКІВ ПІДГОТОВКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДОПОВІДІ

Тематичні групи	Співпраця з профільними міністерствами, відомствами, установами
<p>Перша група</p> <p>(Статті 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 28, 29)</p>	<p>Міністерство соціальної політики України — як координатор та орган, відповідальний за підготовку фінальної доповіді.</p> <p>У співпраці з:</p> <ul style="list-style-type: none"> ► Міністерством економіки України ► Міністерством освіти і науки України ► Міністерством закордонних справ України ► Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості України ► Міністерством юстиції України ► Національною службою з питань посередництва та примирення ► Державною службою України з питань праці ► Державною службою статистики України ► Федерацією профспілок України ► Об'єднанням організацій роботодавців України ► Офісом Урядової Уповноваженої з питань гендерної рівності ► Секретаріатом Уповноваженого ВРУ з прав людини
<p>Друга група</p> <p>(Статті 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 23, 26, 27, 30, 31)</p>	<p>Міністерство соціальної політики України — як координатор та орган, відповідальний за підготовку фінальної доповіді.</p> <p>У співпраці з:</p> <ul style="list-style-type: none"> ► Міністерством економіки України ► Міністерством розвитку громад та територій України ► Міністерством освіти і науки України ► Міністерством охорони здоров'я України ► Міністерство юстиції України ► Міністерством у справах ветеранів ► Міністерством закордонних справ України ► Міністерством внутрішніх справ України ► Міністерством молоді та спорту України ► Міністерством культури та стратегічних комунікацій України ► Державною службою України з питань праці ► Державною службою статистики України ► Національною сервісною службою України ► Федерацією профспілок України ► Об'єднанням організацій роботодавців України ► Секретаріатом Уповноваженого ВРУ з прав людини

ПРАКТИЧНІ ТРУДНОЩІ (ДОТРИМАННЯ ТЕРМІНІВ, МОВНІ ПРОБЛЕМИ ТОЩО)

На практиці підготовка доповіді за Європейською соціальною хартією пов'язана з низкою труднощів та викликів. Деякі з них варто виділити, а саме:

ЛЮДСЬКИЙ РЕСУРС

Недостатність людських ресурсів, брак встановлених механізмів для підготовки доповіді є однією з головних проблем. В Україні, як і в більшості держав-учасниць, інформація для доповіді готується кожною залученою установою, і надається одній особі, відповідальній за компіляцію доповіді. Крім того, такі особи виконують інші функції, окрім підготовки доповідей. Таким чином, недостатня кількість людських ресурсів створює велику проблему для якості підготовки доповіді та координації всього процесу. Щоб розв'язати цю проблему, необхідно посилити спроможність осіб, відповідальних за цей процес, шляхом проведення відповідних тренінгів та семінарів. Крім того, доцільно посилити координацію різних компонентів підготовки доповіді та активно залучати представників організацій із захисту прав людини та ГО до складу робочих груп, які готують доповідь. Замість підготовки кількох альтернативних доповідей від різних організацій, необхідно зосередити зусилля на підготовці єдиної якісної доповіді, яка надасть повну інформацію про стан імплементації Європейської соціальної хартії в Україні.

ОТРИМАННЯ НЕОБХІДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

При підготовці доповіді часто виникають труднощі з отриманням інформації. Центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування не надають інформацію або зміст інформації може не відповідати вимогам та обсягу, необхідним для підготовки доповіді про виконання Європейської соціальної хартії. Для розв'язання цієї проблеми необхідно посилити всі види консультацій та залучення до процесу різних міністерств та місцевих органів влади, а також забезпечити розробників доповіді відповідними тренінгами та семінарами.

КОНСОЛІДАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ

Часто буває важко об'єднати інформацію, отриману від різних міністерств та місцевих органів влади, оскільки така інформація може бути надана у різних форматах та за різним змістом. Для розв'язання цієї проблеми доцільно підготувати уніфіковану форму, набір запитань або принаймні надати певні інструкції щодо формату та обсягу запитуваної інформації та даних. Такий підхід дозволить уніфікувати інформацію та спростити обробку і консолідацію даних, необхідних для підготовки доповіді. Оскільки практика надання відповідей на цільові запитання ЄКСП продовжується, доцільно було б включити ці запитання в уніфіковану форму/ опитувальник, що надсилається всім міністерствам, місцевим органам влади та іншим установам.

ДОТРИМАННЯ ТЕРМІНІВ ПОДАННЯ ЗВІТНОСТІ

Своєчасність подання звітності є важливим питанням для виконання Україною своїх зобов'язань щодо звітування про стан і прогрес у виконанні Європейської соціальної хартії, наприклад, 14-та українська доповідь була надіслана 1 березня 2023 року замість 31 грудня 2022 року, що свідчить про затримку. Остання, *спеціальна* доповідь від

України, також була надіслана із запізненням — 11 червня 2024 року, замість 31 грудня 2023 року.

МОВНІ ТРУДНОЩІ

Крім того, часто виникають труднощі з перекладом доповіді та відповідних висновків і рекомендацій щодо України. Для розв'язання проблеми доцільно провести дослідження щодо залучення нових ресурсів у межах проєктів міжнародної технічної допомоги Україні. Крім того, для розв'язання питання перекладу необхідної інформації було б доцільно залучити до цього процесу Міністерство закордонних справ, а також будь-яку відповідну допомогу з боку різних проєктів та ресурсів, що фінансуються на тимчасовій основі донорами, які надають цільову технічну підтримку та допомогу Україні.

ЗВІТНІСТЬ ЗА ПЕРШОЮ ГРУПОЮ

Перша група положень охоплює: право на працю (стаття 1); право на справедливі умови праці (стаття 2); право на безпечні та здорові умови праці (стаття 3); право на справедливу винагороду (стаття 4); право на організацію (стаття 5); право на колективні переговори (стаття 6); право працюючих жінок на охорону материнства (стаття 8); право на професійну орієнтацію (стаття 9); право на професійну підготовку (стаття 10); право займатися оплачуваною діяльністю на території інших держав-учасниць (стаття 18); право трудящих-мігрантів та їхніх сімей на захист і допомогу (стаття 19); право на рівні можливості та рівне ставлення в питаннях праці та зайнятості без дискримінації за ознакою статі (стаття 20); право на інформацію та консультації (стаття 21); право на участь у визначенні та поліпшенні умов праці та виробничого середовища (стаття 22); право на захист у разі припинення трудових відносин (стаття 24); право працівників на захист їхніх вимог у разі неплатоспроможності роботодавця (стаття 25); право представників працівників на захист на підприємстві та на засоби, що їм надаються (стаття 28); право на інформацію та консультації під час колективних процедур скорочення (стаття 29).

Україна прийняла всі положення з вищезазначеної групи, окрім статей 2§3, 4§1, 19§1, 19§2, 19§3, 19§4, 19§5, 19§6, 19§7, 19§8, 19§9, 19§10, 19§11, 19§12 та 25.

Таким чином, у національній доповіді Україна розглядає ЛИШЕ питання, що стосуються прийнятих положень, а саме статей 1§1, 1§2, 1§3, 1§4, 2§1, 2§2, 2§4, 2§5, 2§6, 2§7, 3§1, 3§2, 3§3, 3§4, 4§2, 4§3, 4§4, 4§5, 5, 6§1, 6§2, 6§3, 6§4, 8§1, 8§2, 8§3, 8§4, 8§5, 9, 10§1, 10§2, 10§3, 10§4, 10§5, 18§1, 18§2, 18§3, 18§4, 20, 21, 22, 24, 28, 29.

Найближчий термін звітування за Першою групою положень для України припадає на 2024 рік — національна доповідь має бути подана до 31 грудня 2024 року та містити відповіді на запитання, які були розроблені та опубліковані Європейським комітетом з соціальних прав на вебсторінці Європейської соціальної хартії.

Поточна версія Опитувальника доступна за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/national-reports>.

ЗВІТНІСТЬ ЗА ДРУГОЮ ГРУПОЮ

Друга група положень охоплює: право дітей та молоді на захист (стаття 7); право на охорону здоров'я (стаття 11); право на соціальне забезпечення (стаття 12); право на соціальну та медичну допомогу (стаття 13); право на користування послугами соціального забезпечення (стаття 14); право осіб з інвалідністю на незалежність, соціальну інтеграцію та участь у житті громади (стаття 15); право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист (стаття 16); право матерів і дітей на соціальний та економічний захист (стаття 17); право осіб старшого віку на соціальний захист (стаття 23); право на гідну працю (стаття 26); право працівників із сімейними обов'язками на рівні можливості та ставлення (стаття 27); право на захист від бідності та соціальної ізоляції (стаття 30); право на житло (стаття 31).

Україна прийняла всі положення з вищезазначеної групи, окрім статей: 12§1, 12§2, 13§1, 13§2, 13§3, 13§4 і 31§3.

Таким чином, у національній доповіді Україна повинна розглянути ЛИШЕ питання, що стосуються прийнятих положень, а саме статей: 7§1, 7§2, 7§3, 7§4, 7§5, 7§6, 7§7, 7§8, 7§9, 7§10, 11§1, 11§2, 11§3, 12§3, 12§4, 14§1, 14§2, 15§1, 15§2, 15§3, 16, 17§1, 17§2, 23, 26§1, 26§2, 27§1, 27§2, 27§3, 30, 31§2 і 31§2.

Найближчий термін звітування за Другою групою положень для України припадає на 2026 рік — національна доповідь має бути подана до 31 грудня 2026 року та містити відповіді на запитання, які будуть складені та опубліковані Європейським комітетом з соціальних прав на сайті Європейської соціальної хартії.

Європейська соціальна хартія, прийнята в 1961 році та переглянута в 1996 році, є аналогом Європейської конвенції з прав людини у сфері економічних та соціальних прав. Вона гарантує широкий спектр прав людини, що стосуються працевлаштування, житла, охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та добробуту.

Жоден інший юридичний документ на загальноєвропейському рівні не забезпечує такий багатосторонній та повний захист соціальних прав, як це робить Хартія.

Таким чином, Хартія вважається соціальною конституцією Європи та виступає важливим елементом архітектури із захисту прав людини континенту.

www.coe.int/socialcharter
CoESocialRights

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона складається із 46 держав-учасниць, зокрема всіх членів Європейського Союзу. Усі держави-учасниці Ради Європи підписали Європейську конвенцію з прав людини – договір, спрямований на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням положень Конвенції в державах-учасницях Ради Європи.

